

сле тог јасног чина осамостаљивања, он се под утицајем навике, која неосетно поприма хипнотичко дејство, више неће представити ниједној од њих. Тако ће его постати слободан, односно, биће склоњен на сигурну даљину од свега и критичан према свему. Оно што буде узимао користиће са извесном скептичном дистанцом, непрестано независан и издвојен, окрећући се само око своје оси, у својој јединој орбити. Поисак нам отвара да је велики раскорак између блиставих људских филозофија, које отпушта и потврђују се рационалним прихватањем, и закључују да су горке борбе нашег идентитета са оним што га непрестано омета и кочи.

Кроз књигу »У одбрани чулности« аутор се контемплативно бави огњевним осећањем живота и покушава да пронађе одговоре на питања као што су: »До које мере појединач има право да буде себичан?«; »Докле сеже његово право да се усредсреди на сопствену и засебну свест о постојању и једино њу себи постави да сврху живота?«; »Постоји ли уопште нешто попут религије, природе или космичке етике?«... У тој расправи о изворним осећањима живота, аутор примећује, да реч чулност, примењена у неубичајеној свеобухватном смислу, служи његовој сврси боље од било које друге речи.

Трећи том »Уметност среће« такође садржи две засебне књиге (»Уметност среће« и »Уметност старења«) те крађу биографију и хронолошки, селективну библиографију Ц. К. Пуиса. Аутор нам у књизи »Уметност среће« високо објашњава како се срећа разликује од задовољства у суштинској ствари, односно, у томе што она, као сензуалне осећање, поседује идеју квалитета, идеју нечег духовног и емоционалног, нечег интелектуалног што се обично назива »душевним« и ову тему аргументује луцидним примером: »Човек може да буде срећан док жртвује свој живот, али бисмо се ипак, мало колебали да употребимо реч задовољство у вези са тим чином. Суштински идеал људског бића је срећа. Али, колико текња са срећи негира утабани, познати човеков пут? Пуис поставља питања оправданости и сврсисходности било које догме, било које филозофије, било којег учења у самој реализацији доводећи ову мисао до негације, не само априорне, већ и иоле вредније улоге у систему, било религиозном, било мистичном, било световном, на трновитом путу психичке еволуције...

Овим одабраним делима Џона Купера Пуиса, Центар за геопоетику је, након одабраних дела Беле Хамваша, понудио још једно капитално издање српској културној средини, а оним најстручнијим заљубљеницима писане речи открио и представио још једног ингениозног мислиоца и писца из достојанствене, узвишене сенке...

Зоран Ђалић

УМЕТИ ЖИВЕТИ

Радован Поповић: *Прича о Сретену Марићу, Нови Сад, Библиотека Матице српске, 1996.*

Радован Поповић наставља да са успехом негује жанр биографије, жанр који је, након раздобља антипозитивистичке побуне, код нас безразложно остао на маргинама литературе, негде између белетристике, историографије и »озбиљног« проучавања књижевности. Након запажених животописа многих наших књижевних великанова, аутор нас сада упознаје са личношћу Сретена Марића, филозофа и есејисте, полиглоте и преводиоца, дипломате и професора универзитета. Користећи се расположивим документима, преписком и сведочењима Марићевих пријатеља, међу којима је и сам заузимао повлашћено место, Поповић описује један дуг и садржајан живот, од златиборских ливада до Париза као епицентра европских духовних и уметничких забивања. Све те године непрекидног учења и путовања, указују нам се, док читамо Поповићеву књигу, као гетеовски процес трајног самоизграђивања једног живог, делатног духа, који је, што је још важније, своју неугасиву интелектуалну радозналост и жељу за сазнањем неуморно преносио околини — студентима, читаоцима, сабеседницима. У Марићевој појави, заједно са високо изграђеном националном свешћу, наше су се објединење ренесансна и просветитељска традиција. Спој редак и у већим срединама од наше, и утолико драгоценји. Стога и не чуди што готово сви Поповићеви саговорници истичу исти утисак: да је Сретен Марић један од најученијих и највиспремијих људи српске културе XX века, свакако међу најзаслужнијима што је та култура, у историјском времену које тешко да може бити неповољније, успела да одржи корак са водећим европским културама.

Додатни квалитет Поповићевог штива, који му даје сочност и пластичност, јесте аутентично осветљавање оне стране богате Марићеве личности коју из његових огледа можемо тек наслутити. Човек у пуном смислу речи, естета који уме да ужива у свим врстама лепоте, при чему никада не напушта хеленски принцип мере, полемичар оштрог језика који ипак зна кад треба заштитати, свестан опасне моћи али и немоћи речи, као и релативности свих овоземаљских истинा. Отуда је ова биографија својеврсни уџбеник најстаријег или истовремено и најтежег, никад до краја савладивог умеша — умеша живљења. Кад склопимо корице Приче о

Сретену Марићу, остаје нам да завидимо оним нараштајима који су имали тако непоновљивог саветника и учитеља. Исписавши своју књигу, плод сазрео из зрна Марићеве животне мудрости, Радован Поповић часно је вратио свој део дуга.

Јован Попов

ЧОВЕК У ПРОСТОРУ И ВРЕМЕНУ

— Давид Албахари, *Снежни човек*, »Време књиге« 1995.

Небавештени читалац, читалац који није упознат са Албакаријевим прозним интересовањима, помислио би да се иза наслова његовог најновијег романа крије нека жанр-прича (хорор, СФ, катастрофично утопијска и сл.) чији је главни актер фамозни хималајски снежни човек, Јети. Међутим, »Јети« ове књиге ни изблизу не подсећа на оног чудовишног: овај »Јети« је интелектуалац, писац који одлази у далеку северну земљу с намером да несметано пише. »Дошли сте овде да пишете и све ћемо учинити да вас у томе ништа не омете, понајмање успомене«, каже декан Универзитета чији је стипендиста главни јунак и тиме отвара две стазе ка »Снежном човеку«, али и према Албахаријевом празном опусу у целини.

Наиме, наведени исказ јасно упућује на то да је и најновији роман Давида Албахарија, попут претходног (»Кратка књига«) на неки начин књига о писању. Не само захваљујући простој чињеници да и у претходном роману главни јунак одлази негде да би писао, него и због тога што — експлицитно или имплицитно — тематизује саму литературу, односно језик као њен основни медиј. Заиста, у »Снежном човеку« присуствујемо књижевним вечеријама, универзитетским (али и сасвим неофицијелним) расправама с књижевности (или темама везаним за њу), док се, с друге стране, она јавља и на нивоу интертекста. Ипак, књижевности је највише присутна кроз својеврсна албахаријевска премишаљања језика, кроз исказе типа: »Цео аеродром био је само скуп реченица... Држало су ме слова, држало су ме речи; дисао сам захваљујући интерпункцији«, или — рецимо — »... речи највише подсећају на пањуље јер, попут њих, понекад остану, задрже се дуже или краће време, али се на крају ипак истопе, ишчезну...«

Међутим, не треба заборавити да за Давида Албахарија језик представља и нешто много више: модус егзистенције у свету, те отуда и не чуди што јунак овог романа премишаљајући језик заправо промишила сопствену егзистенцију и сопствено поимање света. У том смислу, »Снежни човек« јесте изразито (само) спознајни роман, те одлазак његовог главног јунака »негде другде« дубински није мотивисан само намером да се напише књига. Усамљени писац, нашавши се у другом биотопу (али и, бајтиновски речено, у другом прозном хронотопу), нужно преиспитује сопствено JA, нужно креће у потрагу за ишчезлим (новим) идентитетом.

На први поглед идентитет света око себе (па и сопствени), главни јунак »Снежног човека« региструје кроз детаље. Не само да се овде, у овом контексту, још једном потврђује Албахаријево мајсторство перцепције наoko неважних, али ипак суштинских детаља, као и њиховог максималног литераризовања, него детаљ сада постаје својеврсна метафизичка чињеница: »Бог је у детаљима«, тако гласи графит који нашаутор исписује (а у роману пресипује са неког зида далеке северне земље). Једноставност приповедања, којој је он одувек тежио (не зове се случајно једна његова књига управо тако — »Једноставност!«), сада нам сугерише и то да се комплекност и тајanstvenost света и постојања садрже управо у Једноставном (тачније, у наизглед Једноставном). Такав је заправо и крај »Снежног човека«: после преживљене унутрашње одисеје, главни јунак остаје сам, са снегом који престаје да пада и месецом који се појављује на небу. Говори ли крај ове својеврсне књиге сумње о поразу који главни јунак доживљава немоћан да осмиши сопствено трагање, или нам поставља извесну загонетку коју ми тек треба да дефинишемо како бисмо могли покушати да је разрешимо?

Најзад, откријмо и ону другу стазу поменуту на почетку овог текста, стазу на коју упућује декан речима да ће се нарочито поћинити да писац у његовом раду не омету успомене. Наиме, иако »Снежни човек« не тематизује директно ситуацију у земљи из које је главни јунак дошао (а у њој владају расуло и рат), та питања нису мимоишља овај роман. Атлас некадашње Европе, писање и промене у домовини, ратови, и т. сл. — све то показује да у једној својој димензији »Снежни човек« на фини, истински интелектуалан начин комуницира са актуелним стварносним (духовно и историјски драматичним) одредницама. Уосталом, Давид Албахари је литературно увек комуницирао са извесним сегментима тзв. »реалног света« (понајвише урбаним, свакодневним, те стога ова димензија његовог најновијег романа не би смела истински изненадити иоле упућеног читаоца...

Сава Дамјанов